

jellemző - tudás a későbbiekben, amikor immár állandósult helyét elfoglalhatta a koncertéletben a kompozíció...

A fiatalabb kortársak minőségorientált elhivatottságának is emléket állít ez a felvétel – annál is inkább, mivel aligha gondolhattak arra, hogy a késői utókor majd...

1944 – a bartóki zene grammatikájának és szemantikájának rendszerezett feltárását munkássága fő feladatául választó Lendvai Ernő ekkor még csak 19 éves volt – a Bartók költői világa” című kötetében publikált elemzésének kétségkívül poétikus megközelítése évtizedeket várat még magára. Ezt az interpretációt hallgatva „konkrét”-nak tűnnek a sajátos jelzők és határozók; meglepőek ezek az „a priori” ráérzések.

A tempókat illetően, Szervánszky interpretációjában a lassú tétel némiképp (fél ill. egy perccel) hosszabb az időközben általánossá vált gyakorlatnál, a szélső tételek nagyjából ugyanennyivel rövidebbek. De ezt csak a feltüntetett időtartamok összevetésekor vesszük észre (a BMC-felvétel borítója hibás sorrendben tünteti fel az egyes tételek időtartamát); az előadás elhithető erejű (és – meglepő módon – soha sem kelti a hajszoltság illúzióját).

Érték vált közkinccsé, amelynek tanulmányozása elsősorban karmesterek és hegedűsök számára kínál „posztgraduális” továbbképzést.

(A cikk elsőként a Parlando internetes folyóiratban jelent meg. Köszönjük a közlés jogát!)

Fittler Katalin

Brácsa-románc (Rivka Golani – brácsa, Kollár Zsuzsa – zongora)

Hungaroton Classic – HCD 32811-12

A hazai zenebarátok számára ismerősen cseng Rivka Golani neve – a brácsaművészt hangversenyekről is „ismerhetjük”, de valószínűleg még nagyobb ismertséget szereztek neki hangfelvételei. A Hungarotonnál először Hollós Máté szerzői albumán (2007) figyelhettünk fel művészetére, majd ugyanitt rendre sorjáztak zongorakíséretes és zenekari felvételei (szólójával 2010-ben jelent meg Csapó Gyula versenyműve). Nem kis meglepetést okozott, hogy 2009-es korongjának műsorát ráadásszámokból állította össze (Encores). Ennek a vállalkozásnak eszmei folytatója a 2018 decemberében felvett, s a közelmúltban megjelent „Brácsa-románc”, melynek érdekessége, hogy a legtöbb műsorszám az átíratok is az ő munkája.

Rivka Golani (1946) életében megannyi magyar „vonatkozást”, adalékot találunk. Az izraeli művésznő hegedűtanulmányok után 21 évesen kötelezte el magát a brácsa mellett, nem kisebb mester irányításával, mint az egykori Hubay-növendék Pártos Ödön (aki akkor az

Izraeli Filharmonikus Zenekar tagja volt). Első férje is magyar volt, a híres hegedűkészítő Erdész Ottó – Golani mindmáig az általa készített brácsán játszik.

A három állampolgársággal rendelkező művésznő munkássága külön fejezet az előadóművészet-történetben csakúgy, mint a brácsairodalomban. Az ismertetőfüzet információja szerint több mint 300 művet komponáltak a számára, s ezek között a versenyművek száma meghaladja a nyolcvan! Elképesztő intenzitás jellemzi szakmai életét – a neki ajánlott műveken túl hangszere irodalmának megannyi rangos kompozícióját játszotta, továbbá maga is gazdagította a brácsa-irodalmat átíratokkal.

Többségükben ezek alkotják a két korongot tartalmazó album műsorát. 35 rövid darab, többségükben eredetileg hegedűre szánt tételek (Kreisler-től a Polichinelle szerenád és az Allegretto Boccherini stílusában William Primrose átírat). Karakterdarabok, zsánerképek, szalondarabok, némelyikük a ráadásszám-vonulatba tartozik, de helyet kapott a műsorban Schumann dala és zongoradarabja is, immár többedik átdolgozásban.

Az átíratoknak csupán egyik haszna, hogy az eredetivel eltérő apparátus irodalmát is gazdagítják – egyszerűen mind kihívást is jelentenek az előadó számára, hogy hangszerének polgárjogot szerezzen olyan darabok esetében, amelyek más hangszínnel élnek a nagyközönség emlékezetében. És természetesen mindig „vizsgáljuk” az átíratkészítő is, munkájának elfogadtatásával úgy az előadók, mint a hallgatók körében. Mert bármely hangszer játékos az is mérlegeli, hogy „megéri-e” megtanulni valamely átíratot, várható-e általa siker.

Golani, mint első előadója saját átíratainak, hangzó bizonyosságát adja műsorválasztása indokoltságának. Kétség nem férhet hozzá, hogy „hangszerszerű” a játszanivaló, és a többszöri átdolgozás folyamán sem értéktelenedett a zenei anyag. A kísérőfüzet nem tünteti fel a forrásanyagot, de feltételezhetjük, hogy kiadványként még nem hozzáférhetőek a darabok. Így tehát kevésbé lenne indokolt arra bízgatni a brácsásokat, hogy a kedvcsináló muzsikálást hallgatva, maguk is tanulják meg (vegyék repertoárjukra, játsszák) ezeket a darabokat. Viszont annál inkább érdemes hangoztatni a példaértékű vállalkozásban azt, hogy nem szükségszerű a merev elhatárolódás szerzők és előadók között, vagyis – kellő körültekintéssel – hangszereseknek is érdemes „belekötnöködni” az alkotói szférába, kiváltképp, ha önmaguk vizsgáztatják a gyakorlatban az átíratukat.

Érdekes és tanulságos hallgatnivaló ez a műsor brácsásoknak és hegedűsöknek egyaránt; az utóbbiak számára sajátos hallásgyakorlatot jelent annak megfigyelése, hogy a korábban zongorakíséretes hegedűdarabokhoz mit tudott hozzátenni a brácsaművész-átíró.

Fritz Kreisler saját szerzeményei és átíratok után Edward Elgar rövid (részben Kreisler által ihletett) darabjai következnek, különböző opuszokból. Feltehetően egyfajta szvitszerűségre való törekvéssel magyarázható,

hogy az azonos ciklusból származó darabok nem egymást követően csendülnek fel. A végighallgathatóság szempontjából ideálisnak tűnik a kialakított sorrend. A második korongon – melynek műsorát méltán jellemezte a műismertető „a romantikus brácsa”-ként. Dvořák zenéje (a méltán népszerű sláv táncok mellett kevésbé ismert tételek) a Kreisler-féle átirat közvetítésével került brácsára. A morva Franz (František) Drdla miniatűrjeit annakidején hegedős-fenomének is játszották (Jan Kubelík, az Auer-növendék Jascha Heifetz és Fritz Kreisler), napjainkban újrafelfedezendőnek tűnik. Hallhatjuk Hubay Bolerójának átiratát, Joachim hegedű-átiratának továbbgondolásaként csendül fel Brahms két Magyar tánca (No. 6, 20), Schumann Ajánlás című dalából és az Erdei jelenetek ciklusbeli Jósma-dár (Vogel als Prophet) hegedű-verziója Auer Lipót munkája volt. A brácsa-átirat e kettőből a legizgalmasabbak közé tartozik; az utóbbinál nem könnyű zongora-eredetire tippel-

ni, ha valaki nem ismerte azt korábban. Itt a legizgalmasabb a hangszeres művész teljesítménye: misztikus hangokat csal elő hangszeréből. És éppen e tétel rendkívül hatásos volta miatt tűnik élesnek a váltás, amely – fináléként, vagy még inkább ráadásként – visszarímel a műsor-kezdetre, a Kreisler-átiratnak köszönhetően örökzölddé vált darabja Eduard Gärtnernek (Aus Wien – Bécsből).

Rivka Golani alkalmazkodó partnere Kollár Zsuzsa; rutinos korrepetitorra vall, ahogyan

diszkrétan a háttérbe tud vonulni, ám méltó kamarapartnerre lép elő, amikor ezt a faktúra lehetővé teszi.

A borító, stílszerűen, a brácsaművész festményéből ad ízelítőt (melyet teljességében megtekinthetünk a kísérfüzetben).

A mintegy kétórányi válogatás olyan korba (világba) invitál időutazásra, amikor még nem létezett egymástól elhatárolt komoly- és könnyűzene. Kellemes kikapcsolódást jelent napjainkban is.

Könyvújdonságokról

Pillanatfelvételek a magyar zeneszerzés 1956 és 1989 közötti történetéből

A teljes magyar zenetörténet megírása és értékelése bizonyos korokat, korszakokat leszámítva eléggé nagy elmaradást mutat. Amiből jól állunk, az a középkor és a török megszállás idejének zenetörténeti feldolgozása, ami a *Magyarország zenetörténete* című sorozat első két kiadványából ismerhető.¹ Az utána következő korok, köztük Magyarország 20. századi zenetörténetének e kötetekhez mérhető tudományos értékelése – bár tervek és előmunkálatok is készültek/készülnek – ez idáig még nem született meg. Míg más művészeti ágakban, vagy éppen a társadalomtudományok területén már számtalan alapmunka látott napvilágot a magyar zenetörténetírásban egyelőre hiátust mutató időszakokról, addig honi zenetudományunk számára csupán vágyott kívánság, hogy az öt kötetre tervezett sorozat többi része mihamarabb nyomdába kerüljön. Ezért is örömteli, hogy a közelmúlt magyar zenetörténetének egy viszonylag rövid, ám „a magyar zene történetének egyik leggazdagabb és [...] talán legsikeresebb időszakáról” (19.) könyv jelent meg a korszak avatott szakértője,

Dalos Anna tollából a Rózsavölgyi és Társa Kiadó gondozásában.

Az ingyencsek szerint egy mégoly tökéletesen elkészített gasztronómiai remeknél is csak a – minden bizonynyal a legfontosabb – harmadik stáció az étel megkóstolása. Először megpillantjuk az étet, majd megszagoljuk és csak mindezek után jön el az ideje az ízelelésnek. Ha Dalos Anna legújabb könyvére pillantunk, egy tekintélyt parancsoló, 432 oldalas vaskos kiadványt látunk, mely a szerző közel másfél évtizednyi munkájának eredményeit harminc, gondosan válogatott tanulmányon tárja az olvasó elé. Az *Ajtón lakattal- Zeneszerzés a Kádár-kori Magyarországon (1956-1989)* című kötet – ahogy az a fülszövegben is olvasható – „az első olyan összefoglaló munka, amely szisztematikusan vizsgálja és értékeli az 1956-tól 1989-ig tartó Kádár-korszak² teljes zeneszerzői termését. [...] elsősorban azt kívánja bemutatni, miképp reflektáltak a különböző generációkhoz tartozó magyar zeneszerzők a kortárs nyugat-európai, illetve észak-amerikai zeneszerzői technikákra, miképpen igyekeztek új zenei tapasztalataikat beépíteni saját életművükbe, és miképpen gondolkodtak a modern zenéről és általában véve a zene-